

Onderwerp Rekenkamerrapport VRIJDAG
ter informatie
Steller Annemarie van der Molen

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon 77 35 Bijlage(n) 1 Ons kenmerk 201567-2022
Datum 28 april 2022 Uw brief van Uw kenmerk

Geachte heer, mevrouw,

Op 6 april jl. presenteerde de Rekenkamer Groningen het onderzoeksrapport ‘De kunst van het verenigen’. Dit rapport gaat over onze instelling voor de amateurkunst VRIJDAG. In deze brief geven wij u een reactie op het rapport en gaan we in op de belangrijkste conclusies en aanbevelingen.

Aanleiding

In 2013 is VRIJDAG ontstaan uit een fusie van de Stedelijke Muziekschool met het Kunstencentrum. De muziekschool was onderdeel van de gemeentelijke organisatie, in tegenstelling tot het Kunstencentrum. Idee achter de fusie was dat beide organisaties een vergelijkbare core business hadden en dat samenvoegen zou zorgen voor synergievoordelen. Daarbij was de wens de individuele talentontwikkeling meer aan de markt over te laten en dat de gefuseerde organisatie zich zou richten op (collectieve) participatie- en educatiedoelstellingen.

De centrale vraag in het onderzoek was: wat zijn de resultaten van de fusie die in 2013 heeft plaatsgevonden tussen de Stedelijke Muziekschool Groningen en het Kunstencentrum en welke rol speelt fusie-organisatie VRIJDAG in het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen met betrekking tot het domein amateurkunst en cultuur.

VRIJDAG

Huis voor de amateurkunst VRIJDAG is een belangrijke schakel in onze culturele keten. Bij VRIJDAG zetten inwoners hun eerste stappen naar actieve cultuurdeelname. VRIJDAG biedt cursussen aan op het gebied van beeldende kunst, theater en muziek. In het onderwijs is VRIJDAG een grote speler voor cultuureducatie, zij verzorgt kunst- en cultuurlessen binnen het primair en voortgezet onderwijs. Bij VRIJDAG

Volgvel 1

wordt een basis gelegd waarbij kinderen kunst en cultuur leren waarderen. In hun verdere leven weten zij daardoor de weg naar de schouwburg, musea en muziek sneller te vinden. Een aantal jaren geleden is het wijkenprogramma VRIJDAG in de Buurt ontwikkeld. Cultuurcoaches in 9 wijken jagen culturele activiteiten aan en zorgen ervoor dat inwoners voor wie kunst en cultuur niet vanzelfsprekend is worden uitgedaagd deel te nemen. Omdat cultuurdeelname bijdraagt aan persoonlijke ontwikkeling, zingeving en een positief effect heeft op de samenleving is dit een belangrijk speerpunt in ons cultuurbeleid. We zien VRIJDAG als aanbieder van laagdrempelige kunst en cultuuractiviteiten als een waardevolle instelling binnen onze culturele keten.

Landelijke context

We gaan graag kort in op de landelijke context waarin VRIJDAG is ontstaan. Waar veel gemeenten en provincies overgingen tot sluiting van muziekscholen en kunstencentra – mede door de sterke uitbreiding van gemeentelijke taken en de opvatting dat de markt evengoed in deze taken kan voorzien -, heeft deze gemeente er juist voor gekozen te investeren in onze centra voor amateurkunst. Groningen voer daarmee een eigen koers (die destijds ook aansloot bij onze cultuurnota 2013-2016 ‘Tegen de stroom in’) vanuit het belang dat we hechten aan het toegankelijk houden van cultuurdeelname van onze inwoners. Met de vorming van VRIJDAG is – zeker met de integrale huisvesting die momenteel wordt ontwikkeld in de binnenstad – cultuurdeelname door onze inwoners duurzaam geborgd.

Algemene reactie

We bedanken de Rekenkamer voor het rapport dat voor ons waardevolle aanbevelingen bevat, om ons cultuurbeleid nog beter uit te voeren en vorm te geven. De Rekenkamer ziet dat VRIJDAG onder meer goed werk levert met het kennismakingsaanbod op de scholen en in de wijken. Dit zien we als een bevestiging dat VRIJDAG haar werk goed doet als het gaat om onze hoofddoelstellingen.

We delen de constatering van de Rekenkamer dat het ontbreken van centrale huisvesting een belemmering is geweest voor VRIJDAG om haar taken uit te kunnen voeren ten dele. Centrale huisvesting was geen doel bij de fusie. Het was een wens van VRIJDAG, waar uw raad recent een besluit over heeft genomen. De behoefte aan centrale huisvesting is in de jaren na de verzelfstandiging ontstaan toen de nadruk van het aanbod van VRIJDAG steeds meer kwam te liggen op kennismakingstrajecten en lesaanbod waarbij cross-overs tussen de disciplines een belangrijk onderdeel werden. Op het moment van de fusie was daar in veel mindere mate sprake van, om die reden is dit geen onderdeel geweest van het fusiebesluit. Deze herhuisvesting is een complexe operatie, drie locaties moeten worden samengevoegd op een beperkte ruimte in de binnenstad. Bij een herhuisvesting direct na de fusie had de organisatie wellicht de focus op de inhoudelijke doelen minder goed kunnen behouden.

We onderschrijven dat een aantal zaken voor verbetering vatbaar zijn. We werken hier samen met VRIJDAG aan, de aanbevelingen van de Rekenkamer bieden hiervoor goede handvatten.

Conclusies en aanbevelingen

Hieronder gaan we in op de hoofdconclusie van het rapport en de daaruit voortkomende aanbevelingen die gericht zijn aan het college en de raad;

‘De hoofdconclusie van het onderzoek is dat niet alle met de fusie beoogde doelen zijn bereikt. Dat ligt deels aan de doelen zelf, die op onderdelen onderling tegenstrijdig zijn en soms ook te ambitieus of niet eenduidig zijn. Anderzijds komt het ook door de wijze waarop VRIJDAG invulling geeft aan die doelen. Het gevolg is dat er gaten vallen, in het bijzonder ten aanzien van het gespecialiseerde muziekonderwijs, talentontwikkeling en het bieden van een platform voor amateurverenigingen. De belangrijkste aanbeveling is dan ook dat de gemeente en VRIJDAG scherpere keuzes gaan maken, zowel ten aanzien van de doelen (te veel, soms tegenstrijdig) als met betrekking tot de (inzet van) middelen om die doelen te bereiken en de monitoring daarvan.’

De Rekenkamer constateert dat niet alle doelen van de fusie zijn behaald. Dit heeft te maken met het feit dat doelen gaandeweg zijn gewijzigd vanwege het formuleren van nieuw cultuurbeleid. In de cultuurnota's 'City of talent' 2017-2020 en 'Kunst en cultuur voor iedereen' 2021-2024 is het accent verschoven naar het toegankelijk maken van cultuur en de verbinding met het sociaal domein. Om deze reden zijn een aantal van de oorspronkelijke doelstellingen niet langer actueel. We delen het standpunt van de Rekenkamer dat het had geholpen als er een plan had gelegen waarin concreet vermeld stond wanneer welke doelen behaald moesten zijn. Zodat doelstellingen ook bijgesteld konden worden.

We willen de nadruk die gelegd wordt op niet behaalde doelstellingen nuanceren. VRIJDAG heeft een enorme omslag moeten maken om aan de ambities van ons cultuurbeleid te voldoen en slaagt hier in onze optiek goed in. VRIJDAG heeft in de afgelopen jaren een transitie doorgemaakt van een instelling met een traditionele focus naar een instelling met de focus op het vergroten van participatie. VRIJDAG richt zich op kennismaking met kunst en cultuur, om dit vervolgens te verduurzamen in toegankelijk aanbod. Waar eerder door inwoners een drempel werd ervaren om binnen te stappen bij VRIJDAG, wordt deze drempel nu geslecht. De inzet van de cultuurcoaches in de wijken draagt hier in grote mate aan bij. Ook de rol van VRIJDAG binnen het onderwijs is stevig, zoals de Rekenkamer met ons constateert. Ook wij hebben de wens dat VRIJDAG haar rol in de wijken vergroot. Inmiddels is er een 'projectleider naschools in de wijken' aangesteld om meer kunstaanbod in de wijken te realiseren.

De Rekenkamer geeft aan dat er gaten vallen in het gespecialiseerd muziekonderwijs. In de afgelopen jaren is VRIJDAG bezig geweest met het transformeren van het muziekonderwijs. Daarbij wordt de leervraag van de cursist als uitgangspunt genomen; dit is een ander didactisch model dan het traditionele meester-gezel model. Muzikaliteit wordt breed aangeleerd; het gaat om het leren bespelen van een instrument, noten lezen, leren luisteren naar muziek maar ook optreden en samenspelen. De bijbehorende lesvorm is een combinatie van individuele lessen en groepslessen. De breedte van het aanbod is juist waar de kracht van VRIJDAG ligt. De meer traditionele muzieklessen zijn te vinden in de markt. Daarmee is VRIJDAG een belangrijk onderdeel van het integrale aanbod in de Gemeente Groningen.

Daarnaast moet VRIJDAG gezien worden als belangrijke schakel in de culturele keten. VRIJDAG is niet verantwoordelijk voor het totaalaanbod. Kinderen en jongeren beginnen vaak met het ontdekken van hun passie voor kunst en cultuur bij een organisatie als VRIJDAG. Dat is ook de opdracht, het stimuleren van cultuurdeelname. Jongeren die zo enthousiast worden dat ze zich willen voorbereiden op een beroepspraktijk (specifieke talentontwikkeling) kunnen terecht bij instellingen die zich hier specifiek richten. De Noorderlingen bijvoorbeeld biedt een vooropleiding theater, met als doel doorstromen naar de theaterschool. Ook bij het Haydn Jeugdorkest gaat het om jongeren die elders een start hebben gemaakt, hun talent hebben ontdekt en doorstromen naar een specifieke richting. Deze instellingen hebben dus een heel ander bestaansrecht en daarmee een andere plek in de culturele keten.

We kunnen ons vinden in de opmerkingen van de Rekenkamer waarbij het gaat om de amateurkunstondersteuning. Daar kan steviger op worden ingezet. Op dit moment is VRIJDAG met de amateurkunstsector in gesprek om te horen waar zij beter zou kunnen ondersteunen. VRIJDAG heeft ruim een jaar geleden de KultuurCentrale opgezet, dat is een website die fungeert als platform. Hiervan moet de bekendheid nog vergroot worden.

De Rekenkamer beveelt aan dat VRIJDAG haar cultureel ondernemerschap verder ontwikkelt en hierbij meer eigen inkomsten verwerft. Wij constateren dat VRIJDAG binnen de vastgestelde subsidies ondernemerschap heeft getoond door een buurtprogramma te ontwikkelen, door een uitgebreid aanbod voor binnenschools te ontwikkelen en door de KultuurCentrale te ontwikkelen. Deze programma's zorgen voor substantiële extra inkomsten uit niet-culturele budgetten (budgetten uit leefbaarheid, wijkvernieuwing, onderwijs, Nationaal Programma Groningen en diverse private fondsen). Om dit mogelijk te maken heeft VRIJDAG gestuurd op interne efficiëntie door bijvoorbeeld leegstandsuren van de docenten met een dienstverband te verminderen, te sturen op overhead en door het gebouw/zaalbeheer te professionaliseren.

Aanbevelingen

De Rekenkamer formuleert aanbevelingen over de rolinvulling door VRIJDAG. We kunnen ons voorstellen dat VRIJDAG de raad informeert over de stand van zaken van deze aanbevelingen tijdens de jaarlijkse werkbezoeken van de raad aan VRIJDAG. Hierna gaan wij in op de aanbevelingen gericht op onze rol als subsidieverstrekker.

Doelstellingen

- Gemeenteraad en college: maak scherpere keuzes ten aanzien van de te beoogde maatschappelijke doelen voor VRIJDAG zodat deze overzichtelijk en niet tegenstrijdig zijn.

We zullen het gesprek voeren met VRIJDAG waarbij we heldere keuzes maken over de te bereiken maatschappelijke doelen. We vinden dat er geen sprake is van tegenstrijdige doelstellingen, de doelstellingen zijn in de loop der tijd in afstemming met VRIJDAG en in door uw raad vastgestelde beleidsstukken bijgesteld.

- VRIJDAG: maak scherpere keuzes ten aanzien van de focus en inzet van middelen (personeel, expertise) om de gestelde doelen te halen.

In de afgelopen jaren heeft VRIJDAG de begroting gewijzigd naar een

productbegroting. Dit heeft meer inzage gegeven in de besteding van de middelen en de inzet van de subsidie. De transformatie waarbij de subsidie aangewend wordt voor de gewenste activiteiten is een proces dat niet van de ene op de andere dag gerealiseerd is. We zijn hierover met VRIJDAG in gesprek.

Plannen en monitoren

- Gemeenteraad en college: maak in het vervolg bij vergelijkbare processen concrete afspraken over een transitietraject, bijvoorbeeld hoe een geslaagde transitie er uit ziet, hoelang de transitie uiterlijk gaat of mag duren en wanneer en hoe de transitie (tussentijds) wordt geëvalueerd. De voortgang en mogelijke vertragingen in de realisatie van beoogde doelstellingen kunnen dan beter worden gemonitord.

We vinden dit een belangrijke les voor vergelijkbare trajecten in de toekomst, zoals de beoogde verzelfstandiging van het CKC. Bij de verzelfstandiging van het CBK (Kunstpunt) hebben wij gewerkt met een dergelijk plan.

- College: neem cultuureducatie als onderwerp expliciet op in het Programma van Eisen, aangezien dit een van de speerpunten in het gemeentelijk beleid is.
- *Educatie is onderdeel van het PvE. De doelstellingen en ambities van de gemeente ten aanzien van cultuureducatie zijn verwoord in de Kadernota 21-24. Ten aanzien van cultuureducatie in het onderwijs is de rol van de gemeente ondersteunend via de steunfunctie van K&C en het programma Cultuureducatie met Kwaliteit. Culturele activiteiten in het onderwijs worden voor het onderwijs zelf bekostigd. Activiteiten die VRIJDAG daarin aanbiedt moeten kostendekkend te zijn, om daarmee te voorkomen dat VRIJDAG andere cultuuraanbieders in het onderwijs via gesubsidieerde activiteiten beconcurrert.*
- College: zorg voor ruimere monitoring van kwantitatieve gegevens aangevuld met kwalitatieve gegevens, in plaats van uitsluitend te vertrouwen op kwalitatieve constatering. Kies voor duidelijke indicatoren en een wijze van monitoring die daadwerkelijk iets zeggen over de ontwikkeling en prestaties van VRIJDAG en het behalen van de gestelde doelen.
De jaarstukken van VRIJDAG bevatten op veel onderwerpen kwantitatieve gegevens. De ontwikkeling en de betekenis daarvan zijn onderwerp van gesprek. Een aantal jaren geleden zijn we juist overgestapt naar deze manier van monitoren, waarbij we meer kijken naar de gewenste maatschappelijke effecten en ontwikkelingen. De geleverde kwantitatieve gegevens zijn daarvoor een onderlegger.
- Gemeenteraad: definieer, in samenhang met de hiervoor bedoelde inspanning door het college, de behoefte aan informatie over het (doelmatig en doeltreffend) presteren van VRIJDAG en de bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen.
De gemeentelijke doelstellingen zijn verwoord in de Kadernota die door uw raad is vastgesteld. Via de jaarrekening informeren wij uw raad over de realisatie, daarnaast bezoeken raadsleden ook regelmatig instellingen om geïnformeerd te worden over de uitvoering van de activiteiten.

Volgvel 5

- VRIJDAG: maak een plan (in tijd en activiteiten) om specifieke doelstellingen (zoals het realiseren van crossovers, bereik en ondersteuning van amateurkunst-verenigingen, verhogen horeca inkomsten, bevorderen gebruik grote podium) te realiseren. College en VRIJDAG: monitor de uitvoering van voorgaand bedoeld plan en de deelplannen.
We zijn (en blijven) met VRIJDAG in gesprek over de aanbevelingen uit het rapport. Elk jaar dienen culturele instellingen een jaarplan in waarin zij de activiteiten van dat jaar beschrijven. In het geval van VRIJDAG worden daarin ook specifieke doelstellingen n.a.v. bovenstaande aanbevelingen opgenomen. Deze worden vervolgens door ons gemonitord.
- College: laat verslagen opstellen van gesprekken die vanuit de gemeente met VRIJDAG worden gevoerd over de voortgang en de realisatie van de doelstellingen van VRIJDAG en de realisatie van het activiteitenplan en de begroting. Maak vervolgens concrete afspraken over vervolgactiviteiten en monitor de uitvoering daarvan.
Van de jaarlijkse gesprekken met VRIJDAG worden verslagen worden opgesteld. Zoals we dat ook bij alle andere instellingen doen.

We rapporteren over de voortgang van bovengenoemde aanbevelingen in de voortgangsrapportages.

Wij vertrouwen er op u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

burgemeester,
Koen Schuiling

secretaris,
Christien Bronda

Deze brief is elektronisch aangemaakt en daarom niet ondertekend.